

Využitie dimenzie komparácie pri hodnotení kvality života nezamestnaných v kontexte veku a rodu¹

Miroslav Frankovský, Lucia Ištvaniková

Fakulta manažmentu Prešovskej univerzity v Prešove
franky@unipo.sk, istvanik@unipo.sk

Abstrakt

Komparatívne modely kvality života sú vymedzené vnímaním a uvedomením si odlišností a rozdielov medzi javmi, procesmi, produktmi a pod. Sú teda definované skôr metódou analýzy, ako obsahom čoho sa kvalita týka. V rámci tohto koncepcného rámca sú porovnávané napr. očakávania a aktuálna skúsenosť, vnímanie potrieb a ich napĺňania, vlastný život vo vzťahu k iným ľuďom, ambície a možnosti atď. V príspevku nadväzujeme na prvé výsledky vývoja dotazníka KŽK (Kvalita života – komparatívny koncept). Uvádžeme vymedzenie špecifikovaných faktorov a zároveň analyzujeme rozdiely v posudzovaní kvality života medzi zamestnanými a nezamestnanými respondentmi v kontexte rodu a veku.

Kľúčové slová

Kvalita života, nezamestnanosť, komparatívny koncept, vek, rod

Úvod

Pri vymedzovaní pojmu práca zdôrazňujú viacerí autori skutočnosť, že je to zmysluplná činnosť, ktorá vytvára nové hodnoty alebo, ako uvádza M. Armstrong (1999), je zdôraznený faktor účelovosti tejto aktivity. Táto účelovosť alebo zmysluplnosť nesúvisí len s materiálnymi benefitmi, ale aj so seberealizáciou, dosahovaním úspechov, prestíže, uznania, pocitu moci, užitočnosti a pod.

Prácu však nie je možné stotožniť so zamestnaním. V prípade zamestnania ide len o časť aktivít človeka, ktoré môžeme zaradiť pod pojem práca. Zamestnanie je zjednodušene možné považovať za formu platenej ľudskej práce. Práca je však často, hlavne v bežnom živote, spájaná práve so zamestnaním. Viacerí autori (Forresterová, 2001) však poukazujú na skutočnosť, že prácu nie je možné chápať len v jej ekonomickom rozmere. Práca (zrejme nie pre každého v rovnakej miere) nie je len spôsobom zabezpečenia finančných prostriedkov.

Zamestnanie je priestorom, v ktorom ľudia majú možnosť nadviazať množstvo nových kontaktov, stretávať sa s inými ľuďmi. Vytvárať si formálne a neformálne vzťahy. Majú možnosť získať inú sociálnu skúsenosť ako v rodine alebo medzi priateľmi vo svojom voľnom čase. Sociálna integrácia v zamestnaní je významným determinantom psychickej pohody a zdravia. Zamestnanie je takto významným faktorom socializácie človeka v období jeho ekonomicky aktívneho veku. Umožňuje budovať a rozvíjať predpoklady jednotlivca, realizovať sa ako tvorivá, zrelá a sociálne citlivá osobnosť. Zároveň zamestnanie definuje denný režim a bežný životný stereotyp ľudí. Jedným z rozhodujúcich predpokladov týchto procesov a zároveň aj ukazovateľ kvality začlenenia osobnosti do spoločnosti je to, aké hodnoty svojou činnosťou produkuje, nakoľko sú tieto hodnoty ostatnými akceptované a oceňované, ako je on sám s týmito hodnotami spokojný.

¹ Tento výskum bol podporený grantovou agentúrou VEGA (Grant č. 1/3659/06).

A. Giddens (1989) charakterizuje šesť podstatných prejavov platenej práce: finančný príjem, formovanie a rozvíjanie kompetencií človeka, vstup do nových sociálnych kontextov, organizovanie denného režimu, vytváranie nových sociálnych vzťahov, vytváranie osobnej identity, hodnoty samého seba.

Strata zamestnania, hodnotu ktorého si podobne ako v prípade zdravia uvedomíme predovšetkým vtedy, keď ju stratíme, sa dotýka všetkých, A. Giddensom (1989), uvedených charakteristík. Nezamestnanosť postihuje mužov aj ženy, ľudí v rôznom veku, s rôznym vzdelaním, v rôznom sociálnom postavení. Nezavinená strata zamestnania, neúspech pri hľadaní zamestnania, ako aj obavy zamestnaných ľudí zo straty zamestnania, majú negatívne dôsledky ekonomické, sociálne, psychické aj zdravotné. Súvisia teda s oblasťou, ktorú ako celok nazývame kvalita života človeka. Nezamestnanosť je závažnou zmenou každodenného spôsobu života nezamestnaných, ktorá človeka posúva z pozície aktívneho subjektu do pozície pasívneho objektu (Fedáková, 2003). Strata zamestnania spôsobuje výraznú zmenu v hodnotení súčasného, aktuálneho života v porovnaní s minulosťou. Zároveň neumožňuje vytvárať reálne a dosiahnuteľné predstavy o budúcnosti, o ambíciách a cieľoch, ktoré by človek mohol naplňať.

Pojmy nezamestnanosť a kvalita života sa v bežnom, každodennom živote, ale aj v odborných analýzach vyskytujú často vo vzájomnej väzbe. Výskumy nezamestnanosti sa len zriedka nedotýkajú aj problematiky kvality života a naopak, skúmanie kvality života nemôže ignorovať špecifickú skupinu ľudí, ktorá je tvorená nezamestnanými. Skúmanie týchto dvoch problematik môžeme charakterizovať v tom zmysle, že nezamestnanosť vo väčšine prípadoch znamená zníženie kvality života človeka, či už z hľadiska objektívnych, alebo subjektívnych kritérií hodnotenia.

Existujúce definície pojmov nezamestnanosť (Buchtová, 2001) a kvalita života (Kováč, 2001) poukazujú zhodne na ich multidimenzionálnu štruktúru a interdisciplinárny charakter skúmania týchto problematik.

Tieto skutočnosti, ako aj neexistujúci konsenzus ohľadom domén kvality života, vyprodukovali veľké množstvo prístupov a metodík, ktoré sa venujú oblasti posudzovania kvality života.

- **Prvú skupinu** tvoria tzv. generické alebo všeobecné nástroje. Tieto nástroje sú používané na všeobecné, nijak nešpecifikované populácie, resp. oblasti skúmania. Metodiky sú seba posudzovacie, posudzovacie, administrované pomocou rozhovoru alebo telefonicky. V tomto zameraní sa ako jedna z najuniverzálnejších javí metodika WHOQOL (1994). V roku 1991 divízia mentálneho zdravia WHO iniciovala projekt skúmania kvality života. Metodika bola vyvinutá ako multidimenzionálny nástroj na cross-kulturálne použitie (Murphy et al., 2000). Má toho času vyše 40 jazykových mutácií a je adaptovaná takmer na všetkých kontinentoch a je používaná vo veľkom počte.
- **Druhú skupinu** tvoria nástroje na určitý typ problémov alebo ochorení. (napr. v gynekológii, dermatológii, psychiatrii, pri poruchách výživy, dýchania a pod.)
- **Poslednú skupinu** tvoria metodiky orientované na istý typ populácie (adolescenti, seniori, muži, ženy, pacienti paliatívnej starostlivosti).

V prezentovanom príspevku sme sústredili pozornosť na jeden dôležitý aspekt, ktorý sa vyskytuje pri posudzovaní kvality a to je komparácia, porovnávanie. Ak uvažujeme o kvalite ako o charakteristike, ktorou sa jeden jav alebo proces odlišuje od iného javu, procesu, potom aj pri posudzovaní kvality života je možné využiť uvedený koncepčný rámec. Tento komparatívny postup je možné aplikovať pri skúmaní rôznych obsahov kvality života. Takto boli skúmané napr. očakávania aktuálna skúsenosť, vnímanie potrieb a ich napĺňanie (Fayers, Machin, 2001). V tejto

súvislosti chceme upozorniť na nasledovné možné rozmery posudzovania kvality života z hľadiska komparatívneho prístupu (Frankovský, 2004):

- komparácia vlastného života vo vzťahu k spoločnosti,
- komparácia vlastného života vo vzťahu k iným ľuďom,
- komparácia vlastného života vo vzťahu k vlastnej minulosti
- komparácia vlastného života vo vzťahu k vlastným očakávaniam.

V tomto koncepte môžeme v podstate rozlíšiť dve základné dimenzie. Časová charakteristika spája minulosť – aktuálny stav – budúcnosť. Sociálna dimenzia vytvára kontext pre porovnávanie s inými ľuďmi, so spoločnosťou. Obidve tieto dimenzie pôsobia pri komparácii spoločne. To znamená, ak bol z hľadiska určitého indikátora kvality života vnímaný rozdiel vo vzťahu k iným ľuďom v minulosti, predpokladáme, že ovplyvňuje táto komparácia aj porovnávanie s inými ľuďmi v súčasnosti, pravdaže z hľadiska daného indikátora.

Komparatívne metódy zisťovania kvality života sú vymedzené skôr metódou postupu analýzy, ako obsahom. Poskytujú určitú metodologickú formu, do ktorej je možné zakomponovať v podstate ľubovoľný obsah (domény kvality života).

Metóda

V príspevku uvádzame, v nadväznosti na už prezentované (Frankovský, Kováčsová, 2008) prvé zistenia získané na základe použitia metodiky KŽK (Kvalita života – komparatívny koncept), základné psychometrické údaje upravenej faktorovej štruktúry metodiky KŽK a zároveň aj výsledky aplikácie tejto metodiky v kontexte rodu a veku nezamestnaných.

Metodika KŽK obsahuje 20 položiek, ktoré sú respondentmi posudzované na 6 – bodovej škále Likertovho typu. Úlohou respondentov je vyjadriť mieru súhlasu, resp. mieru nesúhlasu s každým výrokom.

Príklady položiek:

V súčasnosti mám pocit väčšieho nedostatku, ako v minulosti.					
1	2	3	4	5	6
rozhodne súhlasím	súhlasím	skôr súhlasím ako nesúhlasím	skôr nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	rozhodne nesúhlasím

Väčšina ľudí sa má v súčasnosti lepšie, než sa mám ja.					
1	2	3	4	5	6
rozhodne súhlasím	súhlasím	skôr súhlasím ako nesúhlasím	skôr nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	rozhodne nesúhlasím

Spoločnosť mi neumožňuje zvyšovať kvalitu môjho života.					
1	2	3	4	5	6
rozhodne súhlasím	súhlasím	skôr súhlasím ako nesúhlasím	skôr nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	rozhodne nesúhlasím

Nedarí sa mi naplniť moje očakávania.					
1	2	3	4	5	6
rozhodne súhlasím	súhlasím	skôr súhlasím ako nesúhlasím	skôr nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	rozhodne nesúhlasím

Analyzované údaje boli získané na výskumnej vzorke 367 respondentov (190 mužov a 177 žien) s priemerným vekom 32.2 rokov so smerodajnou odchýlkou 11.67 rokov. Podrobnejšie zloženie výskumnej vzorky z hľadiska veku (jej štruktúrovanie do 5-tich kategórií) a rodu uvádzame v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Zloženie výskumnej vzorky z hľadiska veku a rodu

Rod		Vek				
		do 20 rokov	od 21 rokov do 30 rokov	od 31 rokov do 40 rokov	od 41 rokov do 50 rokov	od 51 rokov do 60 rokov
Muži	% pre rod	25,3%	29,5%	18,4%	17,9%	8,9%
	% pre vek	61,5%	52,3%	43,2%	47,2%	58,6%
	Početnosť	48	56	35	34	17
Ženy	% pre rod	16,9%	28,8%	26,0%	21,5%	6,8%
	% pre vek	38,5%	47,7%	56,8%	52,8%	41,4%
	Početnosť	78	107	81	72	29

Výsledky

Prezentované výsledky môžeme rozčleniť do dvoch základných oblastí. Najprv sústredíme pozornosť na vlastnú metodiku KŽK a jej charakteristiku z hľadiska psychometrických ukazovateľov (faktorovú štruktúru, parametre jednotlivých faktorov). V nadväznosti na tieto zistenia budeme analyzovať s využitím tejto metodiky rozdiely vo vnímaní kvality života medzi zamestnanými a nezamestnanými v kontexte rodu a veku.

Získané údaje umožnili uskutočniť faktorovú analýzu použitej metodiky KŽK a spresniť špecifikáciu jednotlivých extrahovaných faktorov. Metódou faktorovej analýzy Principal components s následnou Varimax rotáciou sme extrahovali štyri faktory s eigenvalues F1 – 6.637, F2 – 1.942, F3 – 1.536, F4 – 1.160, ktoré spolu vysvetľovali 56.4% variancie.

Uvedené faktory môžeme obsahovo špecifikovať nasledovne (uvádzame aj ich pracovné názvy):

F1 – Moja minulosť a moja súčasnosť – tento faktor sýtili položky ako: Predpokladal som, že sa budem mať v súčasnosti lepšie, než na tom teraz v skutočnosti som, V minulosti som sa mal lepšie, ako sa mám teraz, So životom som v súčasnosti spokojnejší, ako v minulosti a pod. Spoločným menovateľom týchto položiek a teda aj obsahom tohto faktora je komparácia minulosti a súčasnosti. Porovnávanie minulosti a súčasnosti z rôznych uhlov pohľadu. Tento faktor môžeme považovať na základe získaných ukazovateľov (eigenvalues – 6.637, vysvetlený rozptyl – 33.2 %) za dominantný (obrázok 1).

F2 – Ja a iní ľudia – tento faktor je sýtený položkami ako: Väčšina ľudí sa má v súčasnosti lepšie, než sa mám ja, Kvalita života v našej spoločnosti je vyššia, ako kvalita môjho života, Väčšina ľudí si môže dovoliť viac, ako ja a pod. Obsahom faktora je komparácia vlastnej osoby s inými ľuďmi, opäť z rôznych uhlov pohľadu.

F3 – Ja a spoločnosť – tento faktor bol špecifikovaný položkami ako: Spoločnosť mi neumožňuje zvyšovať kvalitu môjho života, Ciele, ktoré spoločnosť stavia, nemôžem dosiahnuť a pod. Obsahové zameranie tohto faktora vychádza z porovnania vlastnej osoby a spoločnosti ako celku, vnímania jej požiadaviek a možností.

F4 – Očakávania – tento faktor bol extrahovaný na základe položiek ako: Očakávam od života viac, Nedarí sa mi naplniť moje očakávania, Moje očakávania od života sú príliš vysoké a pod. V centre tohto faktora je komparácia očakávaní a ich napĺňania.

Nižšie skóre v našej metodike indikuje nižšiu úroveň kvality života. Položky, ktorých sýtenie jednotlivých faktorov malo negatívny koeficient sme pred výpočtom deskriptívnych charakteristík jednotlivých faktorov ako aj celkového skóre prekódovali.

Tabuľka 2 Priemerné skóre a smerodajná odchýlka pre jednotlivé faktory a celkové skóre metodiky KŽK

Deskriptívne charakteristiky/Faktory	F1	F2	F3	F4	Celkové skóre
Priemerná hodnota	3.54	3.46	3.84	3.12	3.54
Smerodajná odchýlka	.947	1.904	.895	.818	.765

Z prezentovaných výsledkov je zrejmé, že najnižšiu úroveň kvality života respondenti posúdili vo vzťahu k vlastným očakávaniam. Naopak najvyššiu mieru kvality života posúdili v oblasti komparácie svojej osoby a spoločnosti. Je potrebné upozorniť, že ak za stred škály (6-bodovej) považujeme hodnotu 3.5, tak priemerná hodnota vnímania kvality života z hľadiska komparácie ja a iní ľudia a ja a minulosť, sa nachádza veľmi blízko tejto stredovej hodnoty (tabuľka 2).

V nadväznosti na tieto deskriptívne charakteristiky faktorov a celkového skóre metodiky KŽK sme sústredili pozornosť na analýzu rozdielov vo vnímaní kvality života medzi zamestnanými a nezamestnanými respondentmi.

Zistené rozdiely v odpovediach nezamestnaných a zamestnaných uvádzame v tabuľke 3. Je zrejmé, že z hľadiska všetkých špecifikovaných faktorov ako aj celkového skóre kvality života zisťovaného metodikou KŽK, boli zistené významné rozdiely v posudzovaní kvality života medzi zamestnanými a nezamestnanými respondentmi. Znamená to, že zamestnaní posudzujú kvalitu života z hľadiska komparácie s minulosťou, s inými ľuďmi, so spoločnosťou a so svojimi očakávaniami pozitívnejšie ako nezamestnaní. Je potrebné upozorniť, že v prípade kontextu minulosti a iných ľudí ako aj celkového skóre v kvalite života boli tieto rozdiely nielen v miere súhlasu, resp. nesúhlasu, ale priemerné skóre sa nachádzalo na opačných stranách škály (ak jej stred vymedzíme ako 3.5).

Tabuľka 3 Rozdiely v odpovediach zamestnaných a nezamestnaných respondentov pri posudzovaní kvality života

	Zamestnanosť	Početnosť	Priemer	T - test	Významnosť
F1	zamestnaní	143	3,9009	6,090	,000
	nezamestnaní	219	3,3097		
F2	zamestnaní	141	3,9102	6,615	,000
	nezamestnaní	218	3,1713		
F3	zamestnaní	140	4,1671	5,782	,000
	nezamestnaní	218	3,6303		
F4	zamestnaní	144	3,2870	3,074	,002
	nezamestnaní	217	3,0200		
Kvalita života komparácia	zamestnaní	139	3,8688	7,022	,000
	nezamestnaní	210	3,3185		

Analýza rozdielov medzi zamestnanými a nezamestnanými z hľadiska rodu potvrdila skutočnosť, že rod ako samostatný faktor, ale ani v interakcii s nezamestnanosťou nespôsobil významné rozdiely v hodnotení kvality života (tabuľka 4, tabuľka 5 a obrázok 1). Ako významný faktor sa prejavila len nezamestnanosť v už interpretovanom zmysle.

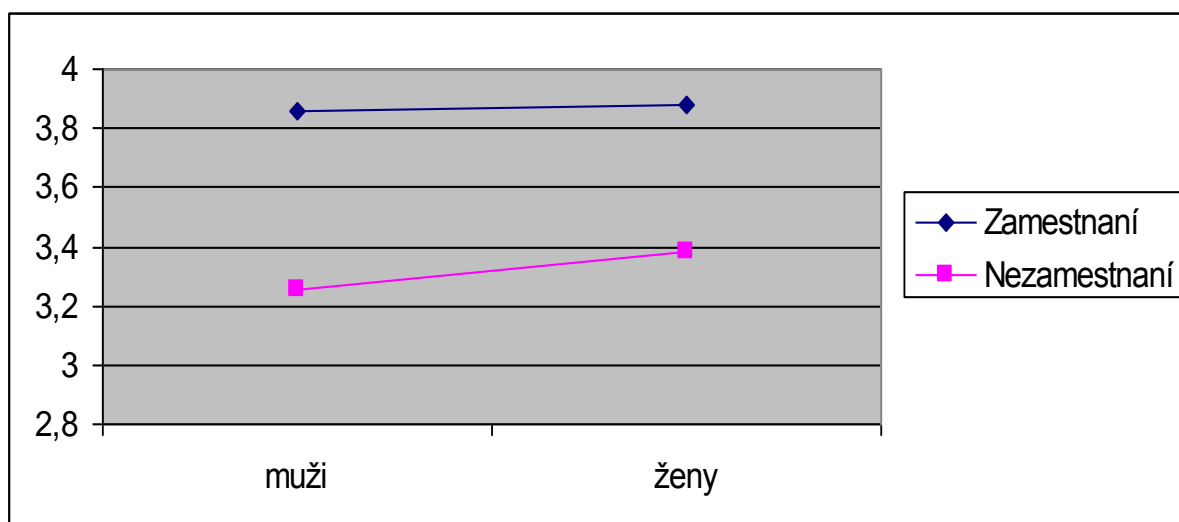
Tabuľka 4 Posúdenie kvality života z hľadiska rodu a nezamestnanosti (priemerné hodnoty)

Zamestnanosť	Rod	Priemer
Zamestnaní	muži	3,859
	ženy	3,882
Nezamestnaní	muži	3,256
	ženy	3,380

Tabuľka 5 Posúdenie kvality života z hľadiska rodu a nezamestnanosti (významnosť)

	F	Významnosť
Zamestnanosť	48,989	,000
Pohlavie	,865	,353
Zamestnanosť * Pohlavie	,400	,528

Obrázok 1 Posúdenie kvality života z hľadiska rodu a nezamestnanosti

Na rozdiel od predchádzajúceho zistenia, analýza prezentovaných rozdielov medzi zamestnanými a nezamestnanými z hľadiska veku potvrdila vek ako významný samostatný faktor súvisiaci s posúdením kvality života (tabuľka 6, tabuľka 7 a obrázok 2). Nepotvrdil sa, podobne ako v predošlom prípade vo vzťahu k rodu, interakčný vzťah medzi vekom a zamestnanosťou. Samozrejme nezamestnanosť opäť bola významným faktorom. Z hľadiska veku najpozitívnejšie hodnotili kvalitu života respondenti od 21 rokov do 30 rokov. Starší respondenti hodnotili kvalitu života postupne nižšie a nižšie.

Významnú súvislosť medzi vekom a špecifikovanými faktormi kvality života a celkovým skóre v metodike KŽK potvrdili aj zistené hodnoty Pearsonovho korelačného koeficienta (tabuľka 8). Čím boli respondenti starší, tým posúdili nižšie kvalitu života.

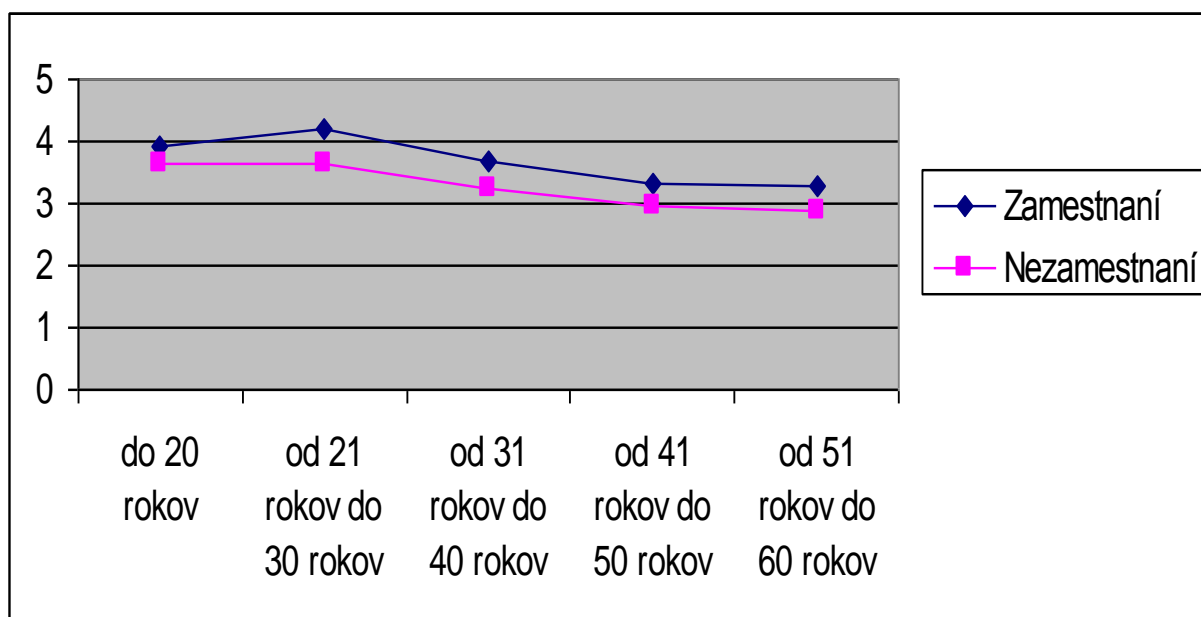
Tabuľka 6 Posúdenie kvality života z hľadiska veku a nezamestnanosti (priemerné hodnoty)

Zamestnanosť	Vek	Priemer
Zamestnaní	do 20 rokov	3,9015
	od 21 rokov do 30 rokov	4,2078
	od 31 rokov do 40 rokov	3,6613
	od 41 rokov do 50 rokov	3,3158
	od 51 rokov do 60 rokov	3,2745
Nezamestnaní	do 20 rokov	3,6342
	od 21 rokov do 30 rokov	3,6482
	od 31 rokov do 40 rokov	3,2598
	od 41 rokov do 50 rokov	2,9612
	od 51 rokov do 60 rokov	2,8926

Tabuľka 7 Posúdenie kvality života z hľadiska veku a nezamestnanosti (významnosť)

	F - test	Významnosť
Zamestnanosť	15,209	,000
Vek	16,960	,000
Zamestnanosť * Vek	,571	,684

Obrázok 2 Posúdenie kvality života z hľadiska veku a nezamestnanosti

Tabuľka 8 Súvislosť medzi vekom a posudzovaním kvality života (Pearsonov korelačný koeficient)

Vek/Kvalita života	KZF1	KZF2	KZF3	KZF4	Kvalita života komparácia
Vek	-,470(**)	-,259(**)	-,409(**)	-,187(**)	-,444(**)

Diskusia a záver

Prezentovaný prístup komparatívneho postupu zisťovania kvality života ani tak nevstupuje do diskusie o tom, čo je indikátorom, ukazovateľom kvality života, skôr chceme prispieť do tejto diskusie v rovine akým postupom (viac menej nezávisle na výbere určitého ukazovateľa) skúmať kvalitu života. Komparácia, ktorá je podľa nášho názoru v pozadí rozhodovania o akejkol'vek kvalite (porovnávanie buď s konkrétnym produktom alebo s určitou normou), je jedným z možných prístupov k skúmaniu kvality života. Otázkou je, čo a ako je potrebné porovnávať, aby sme dostali relevantné informácie o kvalite života. Ako sme už uviedli, komparatívne metódy zisťovania kvality života sú vymedzené skôr metódou postupu analýzy ako obsahom.

Navrhnutá metodika KŽK, ktorú chápeme ako prostriedok bazálneho overenia našich predpokladov, priniesla zaujímavé zistenia. Potvrdil sa predpoklad o nevyhnutnosti uvažovať o multidimenzionálnej štruktúre aj v rámci metódy skúmania kvality života, tak ako je to pri jej obsahovom vymedzení. Otázka úrovne generalizácie jednotlivých štruktúrálnych prvkov je podobne ako aj pri iných analýzach jednou z podstatných. V plnej miere sa to prejavilo, ak sme v tejto metodike extrahovali len dva faktory a rozdiely medzi nezamestnanými a zamestnanými sa neprejavili (Frankovský, Kováčsová, 2008), alebo ak sme v tejto štruktúre špecifikovali štyri faktory a spomínané rozdiely, ako sme uviedli vyššie, sa prejavili.

Potvrdilo sa, ako už bolo zistené vo viacerých výskumoch, že rodové súvislosti vo vzťahu ku kvalite života nezamestnaných nie sú významné. Naopak, potvrdili sa významné súvislosti medzi vekom a posudzovaním kvality života nezamestnaných.

Čo je ale dôležité, potvrdili sa rozdiely v odpovediach nezamestnaných a zamestnaných. Tieto sme napr. nezistili, ak sme vo výskumoch aplikovali metodiku WHOQOL, ktorá práve podľa nášho názoru zisťuje domény kvality života na príliš všeobecnej úrovni, čo neumožňuje zachytiť rozdiely v hodnoteniach v konkrétnom kontexte, napr. medzi zamestnanými a nezamestnanými.

Literatúra

Armstrong, M. (2001). *Personální marketing*. Praha: Grada.

Buchtová, V. (2001). Sociální psychologie nezaměstnanosti. In Výrost, J., & Slaměnik, I., *Aplikovaná sociální psychologie II* (81-112). Praha: Grada.

Fayers, P. M., & Machin, D. (2001). *Quality of life assessment, analysis and interpretation*. Chichester: Wiley.

Fedáková, D. (2003). Nezamestnaní a dôsledky nezamestnanosti. *Človek a spoločnosť, internetový časopis pre pôvodné, teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied*. 6. Dostupný z WWW: www.saske.sk/cas.

Forresterová, V. (2001). *Hospodárska hrôza*. Brno: Doplnek.

Frankovský, M. (2004). Evaluation of selected attributes of unemployment and quality of life. In Buchtová, B. (Ed.), *Psychology and unemployment: Experience and practice* (90 – 94). Brno: Ekonomicko-správní fakulta MU.

Frankovský, M., & Kováčsová, A. (2008). Posudzovanie kvality života nezamestnanými komparatívny koncept. *Psychológia práce a organizácie 2008*. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV.

Giddens, A. (1989). *Sociology*. Cambridge: Polity.

Kováč, D. (2001). Kvalita života – naliehavá výzva pre vedu nového storočia. *Československá psychologie*, 1, 34-44.

Murphy, B., Herrman, H., Hawthorne, G., Pinzone, T., & Evert, H. (2000): *Australian WHOQOL instruments: User's manual and interpretation guide*. Melbourne: Australian WHOQOL Field Study Centre.

WHOQOL Group (1994). The development of the World Health Organization Quality of Life Assessment Instrument (the WHOQOL). In Orley, J., & Kuyken, W. (Eds), *Quality of Life Assessment: International Perspectives*. Heidelberg: Springer.